

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: **СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ
МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ
КАНДИДАТА В ЄС»**

Виконавець:

студентка ФМЕ, гр. 64

Купріянова Лариса Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Воронова Олена Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобальна соціально-економічна диференціація країн стала основою формування гігантських міграційних потоків, в які сьогодні залучені сотні мільйонів людей. Виштовхуванні складною соціально-економічною ситуацією на батьківщині, мігранти «притягуються» кращими умовами праці та проживання за кордоном.

Іноземні трудові ресурси стали об'єктивним, повсякденним явищем на ринку праці розвинених країн, а еміграція за кордон перетворилася в один з основних способів підвищення рівня добробуту в країнах, що розвиваються.

В даний час соціальну реальність неможливо уявити без міграції населення. Будучи одним з перших глобальних соціальних процесів, міжнародна міграція, незалежно від її виду, вносить суттєві зміни в життя країн, як приймаючих, так і тих, що «віддають» мігрантів. Держави-лідери світового розвитку, застосовуючи селективний підхід і чітко визначаючи пріоритети, прагнуть використовувати міграцію як вагомий чинник розвитку національного людського капіталу, економіки і всієї соціальної сфери.

Яскравим прикладом є Сполучені Штати Америки, влада яких намагаються знайти застосування на благо країни кожному виду міграції. За допомогою іммігрантів високої кваліфікації розвиваються наука, сфера високих технологій, медицина, навчальна міграція дозволяє вузам отримувати додаткові фінансові ресурси, низько кваліфікована робоча сила з-за кордону забезпечує дешевими робочими руками малий і середній бізнес.

Однак міграцію не можна розглядати як процес, що має тільки позитивні ефекти. Зростання міжетнічної напруженості, етнічна злочинність, тіньова економіка, нелегальна зайнятість, проблеми наркотрафіку т.д. - все це наслідки недосконалості державного управління в цій сфері. По суті, міграція є своєрідним соціальним «каталізатором». У країнах з налагодженим механізмом управління, низьким рівнем корупції, визначеними на державному рівні пріоритетами міграція стає чинником додаткового розвитку, насичуючи точки зростання людським капіталом, залучаючи інвестиції, формуючи конкурентне середовище. Зворотна ситуація спостерігається при наявності у держави системних проблем в управлінні, антикорупційної діяльності. Мігранти, вбудовуючись в уже порочну систему, дають новий виток розвитку нелегального ринку праці та тіньової економіки, поширення корупційних відносин і нелегальних схем. Все це негативним чином впливає на розвиток суспільства, запускає більш масштабні деструктивні процеси: міжетнічні конфлікти, зростання внутрішньополітичної напруженості і т.д.

Питанням впливу міжнародної трудової міграції присвячена низка праць, як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, зокрема: Олешковський І.А., Боков О., Мельниченко О. А., Готовцева Л. Г., В.І. Мойсей, М. Хазанс і К. Філіпс., Р. Іметс, Т. Пас, Дж. Массо та ін.

Попри значну кількість наукових праць комплекс теоретичних і науково-практичних проблем, пов'язаних із соціально-економічними ефектами міжнародної трудової міграції в країнах-донорах і країнах реципієнтах, досліджено недостатньо. Не з'ясовано пріоритети регулювання міжнародної трудової міграції в умовах

пандемії COVID-19. Зазначене вище зумовлює потребу проведення комплексного аналізу впливу міжнародної міграції робочої сили на економічний розвиток країн-донорів і країн реципієнтів, а також виявлення напрямів регулювання міжнародної трудової міграції в Україні в умовах пандемії COVID-19.

Мета дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні теоретичних і практичних засад міжнародної міграції робочої сили, а також розробленні на цій основі практичних рекомендацій щодо регулювання міжнародної міграції робочої сили в Україні в умовах отримання статусу кандидата в ЄС.

Відповідно до поставленої мети виділяють основні завдання:

1. визначити сутність і класифікації міжнародної трудової міграції;
2. виявити основні чинники розвитку міжнародної трудової міграції;
3. розкрити особливості соціального функціонування міжнародної трудової міграції в умовах глобалізації;
4. узагальнити методи оцінки міжнародної міграції робочої сили;
5. дослідити напрями впливу міжнародної трудової міграції на економічний розвиток країн;
6. оцінити участь України у процесі міжнародної трудової міграції в умовах глобалізації;
7. здійснити аналіз чинників, що впливають на міжнародну міграцію робочої сили;
8. з'ясувати пріоритети регулювання міжнародної трудової міграції в Україні в умовах пандемії COVID-19.
9. розробити організаційні заходи із удосконалення державного регулювання процесу міжнародної міграції робочої сили України в умовах посилення євроінтеграційних процесів.

Об'єкт дослідження: процеси впливу міжнародних потоків робочої сили на економічні процеси в умовах посилення євроінтеграції.

Предмет дослідження: стан міжнародної міграції робочої сили України в умовах отримання статусу кандидата в ЄС.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної роботи є теоретичні положення економічної науки та праці вчених-економістів в галузі міжнародної міграції робочої сили. При написанні роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення та синтезу, порівняльного, статистичного та економічного аналізу, економіко-математичні методи, матричні методи. Робота здійснена з використанням офісного пакету MS Office - Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи проаналізовано монографічна та наукова література, Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України, Міністерства економіки та Державної міграційної служби України.

Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи полягає у наданні рекомендацій щодо розробки організаційних заходів із удосконалення державного регулювання процесу міжнародної міграції робочої сили України в умовах посилення євроінтеграційних процесів, про що свідчить акт про впровадження результатів дослідження.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра було опубліковано 2 наукові статті: Оцінка впливу отримання Україною статусу кандидата в ЄС на стан міжнародної міграції робочої сили та Роль державного регулювання міжнародної міграції робочої сили України в умовах набуття статусу кандидата в ЄС.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (96 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 101 сторінку. Основний зміст викладено на 87 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретико - методичні аспекти дослідження процесу міжнародної міграції робочої сили*» досліджено теоретичні основи процесу міжнародної міграції робочої сили, проведено критичний огляд наукових підходів до визначення означеної категорії. Досліджено методи визначення показників міжнародного руху робочої сили.

У другому розділі «*Аналіз стану міжнародної міграції робочої сили України в умовах отримання статусу кандидата в ЄС*» визначено тенденції та оцінено вплив отримання Україною статусу кандидата в ЄС на стан міжнародної міграції робочої сили, здійснено аналіз чинників, які впливають на стан міжнародної міграції робочої сили, проаналізовано показники міграції.

У третьому розділі «*Перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили України як кандидата в ЄС*» запропоновано заходи, що мають призвести до удосконалення регулювання процесу міжнародної міграції робочої сили, спрогнозовано її подальший розвиток.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки.

Міжнародну трудову міграцію можна поділяти на складові за різними ознаками: ступенем законності - незаконна (нелегальна) і законна (легальна); тривалістю – тимчасова і постійна; напрямком: із країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою до розвинутих країн світу, із розвинутих країн до країн, що розвиваються, міграція у межах розвинутих країн світу, міграція у межах країн, що розвиваються, міграційні потоки у межах країн постсоціалістичного табору; географією переміщення – внутрішньоконтинентальна і міжконтинентальна); формою трудової угоди (або чисельністю мігрантів) – індивідуальна та колективна; за рівнем інтелектуального капіталу - міграція низькокваліфікованої чи

висококваліфікованої робочої сили; статусом в приймаючій країні -асиміляційна і неасиміляційна; за способом організації – організована і неорганізована.

З точки зору впливу на економіки країн – реципієнтів і донорів робочої сили важливими ознаками є правовий статус міграції, чисельність мігрантів і рівень інтелектуального капіталу, який виноситься чи привноситься в економіку трудовими мігрантами.

Міжнародна трудова міграція здійснюється під впливом неекономічних і економічних причин. До першої групи включаються політико-правові, військові, релігійні, національні, етнічні (з'єднання сімей і переїзд на історичну батьківщину), екологічні, освітньо-культурні, психологічні інші соціальні чинники. До економічних факторів слід віднести насамперед наявність країн із різним рівнем соціально-економічного розвитку, що викликає переміщення робочої сили з бідних країн до країн з високим рівнем життя; стан національного ринку праці й тенденції його розвитку; структурну перебудову економіки, яка супроводжується зростанням потреб у робітниках високої кваліфікації, з одного боку, та наявністю структурного безробіття, з іншого; зростання масштабів міграції капіталу, функціонування ТНК, спільних підприємств тощо.

Визначальними детермінантами в процесі прийняття рішення про міграцію є економічні чинники, які діють у взаємозв'язку та взаємозалежності з іншими факторами.

Проведений аналіз дозволив сформулювати комплекс пропозицій щодо удосконалення державного регулювання міжнародної міграції робочої сили України в умовах посилення євроінтеграційних процесів. Він має включати заходи, націлені на нівелювання негативних та посилення позитивних аспектів міжнародної трудової міграції. Зокрема Україна має активізувати зусилля щодо ратифікації міжнародних конвенцій в сфері міграції (Конвенція МОП про працівників-мігрантів, Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей, Міжнародна конвенція про приватні агентства зайнятості, Глобальна угода про безпечну, впорядковану і законну міграцію, Конвенція Ради Європи про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні) з метою наближення національного законодавства в сфері трудової міграції до європейського. Такі дії мають бути підсилені укладенням двосторонніх угод з країнами-членами ЄС. При удосконаленні національного законодавства слід враховувати міграційну політику ЄС, яка зафіксована у великій кількості нормативних актів, зокрема державне регулювання має бути націлене на легальні форми міжнародної міграції, селективне стимулювання міжнародної міграції в довгостроковому періоді з подальшим сприянням інтеграції трудових мігрантів у соціум, возз'єднанню сімей, неприпустимість дискримінації та порушення прав трудових мігрантів. Державне регулювання міжнародної міграції варто зосередити на цільовому стимулюванні імміграції та рееміграції, протидії нелегальній міграції, соціальному захисті мігрантів, інтеграції їх у соціум та удосконаленні внутрішнього середовища через покращення бізнесклімату, створення сприятливих умов для пересічних громадян. Для цього варто використати такий інструмент селективного стимулювання імміграції, як система синіх карт, створити умови для скорочення виїзду трудових мігрантів до зарубіжних країн, впровадити сучасний організаційно-правовий механізм стимулювання інвестування коштів

трудоу мiгрантiв у розвиток власного пiдприємництва, вдосконалити функцiонування транскордонного ринку працi, збiльшити рiвень поiнформованостi українських мiгрантiв, створення Спецiалiзований фонд повернення, механiзм координацiї мiграцiї для реагування на надзвичайнi ситуацiї, розробити план на випадок надзвичайних ситуацiй для управлiння широкомасштабними перемiщеннями населення.

Стратегiя державної мiграцiйної полiтики України розроблена на перiод до 2025 року. Проте на сьогодні не розроблена плану реалiзацiї її другого етапу – з 2022 по 2025 рр. при цьому саме в 2022 р. мiграцiйна полiтика України опинилася в найбільшій кризi, пов'язаній з вiйною. Вiдповiдно нову мiграцiйну стратегiю України необхідно будувати з урахуванням можливих мiграцiйних кризових тенденцiй. Проведений аналіз структури Стратегiї державної мiграцiйної полiтики України дозволив зробити висновок про те, що її мiжнародна складова розпорошена по усiм напрямкам. У зв'язку з цим в умовах подальшої iнтеграцiї до ЄС її необхідно дещо структурно змiнити. Пропонуємо виокремити її окремо i в структурi мiжнародної складової виокремити такі пiдроздiли: зменшення негативних наслiдкiв трудової емиграцiї; цiльове стимулювання iмiграцiї; стимулювання реемiграцiї; протидiя нелегальній мiграцiї; соцiальний захист мiгрантiв; iнтеграцiя у соцiум, що приймає. В кожному пiдроздiлі варто передбачити вiдповiдний комплекс заходiв.

Прогнозування розвитку мiжнародної мiграцiї робочої сили в Україні засобами економiко-математичного моделювання в нинiшніх умовах дуже ускладнено, що пов'язано з декiлькама проблемами: вiдсутнiстю необхідного масиву статистичних даних, форс-мажорною ситуацiєю, яка виникла в 2022 р., складнiстю встановлення зв'язкiв мiж окремими подiями, вiдсутнiстю чiтких iндикаторiв, які характеризують мiжнародну трудову мiграцiю. Водночас, застосовуючи рiзних iнструментарiй можна скористатися ретроспективними даними для побудови оптимiстичного сценарiю. Для прогнозування мiжнародної трудової мiграцiї було обрано показник мiграцiйного приросту чи скорочення, який найбільш суттєво вiдображає мiжнароднi трудовi мiграцiйнi процеси (трудоу емиграцiю та iмiграцiю). Моделювання тенденцiй з використанням iнструменту лiній тренду електронних таблиць дозволило обрати для побудови моделi полiномiальну лiнiю тренду з степенем три. Отримана модель дозволила визначити iснуючi тенденцiї змiни сальдо осiб, які прибули в Українi та вибули з неї, а також спрогнозувати цей показник на найближчi три роки. Проведенi розрахунки засвiдчили, що за оптимiстичного сценарiю показник сальдо буде погiршуватися. Врахування обставин, які вiдкрилися в 2022 р. у зв'язку з воєнними дiями Росiї проти України при прогнозуванні дає пiдстави стверджувати про ймовiрне багаторазове зростання показника мiграцiйного скорочення (до -2,2 млн. осiб в 2024 р.). Для прогнозування з урахуванням впливу чинникiв на сальдо осiб, які прибули в Українi та вибули з неї використано iнструментарiй кореляцiйно-регресiйного аналізу в Microsoft Excel. В якостi чинникiв було обрано обсяг ВВП в розрахунку на 1 особу, який свiдчить про соцiально-економiчний розвиток краiни та частку ЄС в зовнiшньоекономiчних операцiях України, який свiдчить про змiни, що пов'язанi з отриманням статусу кандидата до ЄС. Отримана модель засвiдчує, що 79,96% змiни сальдо осiб, які прибули в Україну чи виїхали з неї пояснюється впливом обраних чинникiв. В результатi прогнозування змiни чинникiв було отримано показник

позитивного сальдо осіб, які прибули в Україну чи виїхали з неї в розмірі 15269 осіб. Врахування експертних прогнозів скорочення ВВП та чисельності населення в Україні за моделлю було визначено песимістичний показник позитивного сальдо осіб, які прибули в Україну чи виїхали з неї в розмірі 8516 осіб. Результати прогнозування засвідчили, що в Україні необхідно активізувати міграційну політику щодо міжнародної трудової міграції з метою стабілізації ситуації на ринку праці в середньостроковій перспективі з урахуванням наслідків воєнних дій.

АНОТАЦІЯ

Купріянова Л.О., «Стан та перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили України в умовах отримання статусу кандидата в ЄС».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». - Одеський національний економічний університет. - Одеса, 2022 р.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процеси впливу міжнародних потоків робочої сили на економічні процеси в умовах посилення євроінтеграції.

Досліджено теоретичні основи процесу міжнародної міграції робочої сили, проведено критичний огляд наукових підходів до визначення означеної категорії. Досліджено методи визначення показників міжнародного руху робочої сили.

Визначено тенденції та оцінено вплив отримання Україною статусу кандидата в ЄС на стан міжнародної міграції робочої сили, здійснено аналіз чинників, які впливають на стан міжнародної міграції робочої сили, проаналізовано показники міграції.

Запропоновано заходи, що мають призвести до удосконалення регулювання процесу міжнародної міграції робочої сили, спрогнозовано її подальший розвиток.

Ключові слова: міграція, робоча сила, міграційна криза, міжнародний рух трудових ресурсів, Європейський Союз, державне регулювання ринку праці.

ANNOTATION

Kupriyanova L.O., "The state and prospects of the development of international labor migration of Ukraine in the conditions of obtaining the status of a candidate for the EU."

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". - Odessa National Economic University. - Odessa, 2022.

Thesis consists of three chapters. The object of the study is the processes of influence of international labor flows on economic processes in the conditions of strengthening European integration.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of the process of international labor migration are investigated, a critical review of scientific approaches to the definition of this category is carried out. The methods of determining the indicators of international labor movement are investigated.

Trends are identified and the impact of Ukraine's candidate status in the EU on the state of international labor migration is assessed, the factors that affect the state of international labor migration are analyzed, and migration indicators are analyzed.

Thesis offers directions of the measures that should lead to the improvement of regulation of the international labor migration process are proposed, its further development is forecasted.

Keywords: migration, labor force, migration crisis, international movement of labor resources, European Union, state regulation of the labor market.